

# چشم‌اندازهای حقوق بین‌الملل محیط زیست در حفاظت از حیات وحش

تألیف : دکتر حسن موثقی

دانشیار حقوق بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

www.ketab.ir

سرشناسه: موثقی، حسن، ۱۳۴۶ -

عنوان و نام پدیدآور: چشم اندازهای حقوق بین الملل محیط زیست در حفاظت از حیات وحش / تألیف حسن موثقی.

مشخصات نشر: تبریز: آیین دادرسی، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۵۴۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۳۲-۷۸-۷

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

موضوع: حیات وحش - حفاظت (حقوق بین‌المللی)

موضوع: Wildlife conservation (International law)

موضوع: حمایت حیوان‌ها -- قوانین و مقررات

موضوع: Animal welfare - Law and legislation

موضوع: حقوق بین‌الملل محیط زیست

موضوع: Environmental law, International

موضوع: حفاظت محیط زیست -- مشارکت شهروندان

موضوع: Environmental protection - Citizen participation

رده‌بندی کنگره: K۳۵۲۵

رده‌بندی دیویی: ۳۴۱/۷۶۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۱۰۸۳۹

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

چشم‌اندازهای حقوق بین‌الملل محیط زیست در حفاظت از حیات وحش

نویسنده: حسن موثقی

ناشر: آیین دادرسی

طراح جلد: اقدام

صفحه آرا: زهرا باقرزاده

ویراستار: ----

نوبت چاپ: اول

تیراژ: ۱۰۰ جلد

تعداد صفحات: ۵۳۹

قطع: وزیری

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۳۲-۷۸-۷

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

دفتر مرکزی: تبریز- آبرسان

شماره تماس: ۰۴۱-۳۳۳۴۱۰۱۱

## فهرست مطالب

| صفحه     | عنوان                                                         |
|----------|---------------------------------------------------------------|
| ۵.....   | پیشگفتار.....                                                 |
| ۹.....   | مقدمه.....                                                    |
| ۱۹.....  | <b>فصل اول: حیات وحش و تنوع زیستی</b> .....                   |
| ۲۰.....  | گفتار اول: تعریف حیات وحش.....                                |
| ۲۸.....  | گفتار دوم: اهمیت حیات وحش.....                                |
| ۳۶.....  | گفتار سوم: مفهوم تنوع زیستی.....                              |
| ۴۱.....  | گفتار چهارم: اهمیت حفاظت از تنوع زیستی.....                   |
| ۴۹.....  | گفتار پنجم: حقوق ذاتی حیات وحش.....                           |
| ۷۷.....  | گفتار ششم: انقراض پرستاب حیات وحش.....                        |
| ۸۹.....  | <b>فصل دوم: تنوع حیات وحش از نظر بقا</b> .....                |
| ۹۰.....  | گفتار اول: یافته‌های اتحادیه جهانی حفظ طبیعت.....             |
| ۹۸.....  | گفتار دوم: حیات وحش انقراض یافته.....                         |
| ۹۹.....  | گفتار سوم: حیات وحش در معرض انقراض.....                       |
| ۱۰۳..... | گفتار چهارم: حیات وحش آسیب‌پذیر.....                          |
| ۱۰۴..... | گفتار پنجم: حیات وحش کمیاب.....                               |
| ۱۰۵..... | گفتار ششم: حیات وحش نامشخص.....                               |
| ۱۰۶..... | گفتار هفتم: حیات وحش ناکافی.....                              |
| ۱۰۷..... | گفتار هشتم: حیات وحش تهدید شده.....                           |
| ۱۰۸..... | گفتار نهم: حیات وحش تهدید شده تجاری.....                      |
| ۱۰۹..... | گفتار دهم: علل انقراض دایناسورها در عصر ژوراسیک و کرتاسه..... |
| ۱۱۵..... | <b>فصل سوم: تهدیدات پیش روی حیات وحش</b> .....                |
| ۱۱۶..... | گفتار اول: دلایل اصلی انقراض حیات وحش.....                    |
| ۱۲۲..... | گفتار دوم: تخریب زیستگاه حیات وحش.....                        |
| ۱۳۱..... | گفتار سوم: قاچاق حیات وحش.....                                |
| ۱۳۹..... | گفتار چهارم: شیوع بیماری‌ها در میان حیات وحش.....             |
| ۱۴۵..... | گفتار پنجم: جنگل‌تراشی و آتش‌سوزی جنگل‌ها.....                |
| ۱۵۳..... | گفتار ششم: دشمنی انسان با حیات وحش (رقابتی نابرابر).....      |

|                                                                                                                        |            |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| گفتار هفتم: افزایش ضایعات پلاستیکی.....                                                                                | ۱۶۵        |
| گفتار هشتم: آلودگی‌های متنوع زیست محیطی.....                                                                           | ۱۷۱        |
| گفتار نهم: رشد سرسام‌آور بیابانها.....                                                                                 | ۱۸۰        |
| گفتار دهم: دامداری به سبک باستانی.....                                                                                 | ۱۸۶        |
| گفتار یازدهم: تغییرات جهانی آب و هوا.....                                                                              | ۱۹۲        |
| گفتار دوازدهم: توسعه زمین‌های کشاورزی.....                                                                             | ۱۹۹        |
| گفتار سیزدهم: شکار نامحدود حیات وحش.....                                                                               | ۲۰۷        |
| گفتار چهاردهم: تکثیر جمعیت جهان.....                                                                                   | ۲۱۶        |
| گفتار پانزدهم: کاهش غذا و وابستگی غذایی حیات وحش.....                                                                  | ۲۲۸        |
| گفتار شانزدهم: رشد شهرنشینی.....                                                                                       | ۲۳۷        |
| گفتار هفدهم: جاده‌سازی در زیستگاههای حیات وحش.....                                                                     | ۲۴۵        |
| گفتار هجدهم: وقوع جنگ‌ها.....                                                                                          | ۲۵۳        |
| گفتار نوزدهم: کاهش مهاجرت حیات وحش.....                                                                                | ۲۶۱        |
| گفتار بیستم: نابودی قطب شمال و جنوب.....                                                                               | ۲۶۷        |
| گفتار بیست و یکم: خشکسالیهای قاره‌ای.....                                                                              | ۲۷۴        |
| گفتار بیست و دوم: خرافات مربوط به کاربردهای دارویی حیات وحش.....                                                       | ۲۸۰        |
| گفتار بیست و سوم: عدم سازگاری برخی از حیات وحش با شرایط بحرانی.....                                                    | ۲۸۹        |
| <b>فصل چهارم: اسناد بین‌المللی راجع به حیات وحش</b> .....                                                              | <b>۲۹۹</b> |
| گفتار اول: تدابیر حفاظت از حیات وحش.....                                                                               | ۳۰۰        |
| گفتار دوم: حمایت حقوقی از حیات وحش.....                                                                                | ۳۰۸        |
| گفتار سوم: موافقت‌نامه‌های بین‌المللی حفاظت از حیات وحش.....                                                           | ۳۱۶        |
| گفتار چهارم: کنوانسیون منطقه‌ای حفاظت از حیات وحش آفریقا ۱۹۰۰.....                                                     | ۳۲۵        |
| گفتار پنجم: کنوانسیون حمایت از پرندگان مفید برای کشاورزی ۱۹۰۲.....                                                     | ۳۳۲        |
| گفتار ششم: کنوانسیون حفاظت از گیاهان و جانوران در حالت طبیعی ۱۹۳۳.....                                                 | ۳۴۰        |
| گفتار هفتم: کنوانسیون بین‌المللی برای قانونمند کردن شکار نهنگ ۱۹۴۶.....                                                | ۳۴۹        |
| گفتار هشتم: کنوانسیون بین‌المللی حفاظت از ماهی تن اقیانوس اطلس ۱۹۶۶.....                                               | ۳۵۷        |
| گفتار نهم: کنوانسیون نالابهای مهم بین‌المللی بویژه زیستگاه پرندگان آبی ۱۹۷۱.....                                       | ۳۶۵        |
| گفتار دهم: کنوانسیون حفاظت از فک‌های قطب جنوب ۱۹۷۲.....                                                                | ۳۷۳        |
| گفتار یازدهم: کنوانسیون سایتس (کنوانسیون ۱۹۷۳ در مورد تجارت بین‌المللی گونه‌های در حال خطر گیاهان و جانوران وحشی)..... | ۳۸۰        |

|                                                                                                                                             |      |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| گفتار دوازدهم: توافقنامه ۱۹۷۳ در مورد حفاظت از خرسهای قطبی                                                                                  | ۳۸۸  |
| گفتار سیزدهم: کنوانسیون حفاظت از گونه‌های مهاجر حیوانات وحشی (۱۹۷۹)                                                                         | ۳۹۴  |
| گفتار چهاردهم: کنوانسیون حفاظت از منابع زنده دریایی قطب جنوب ۱۹۸۰                                                                           | ۴۰۲  |
| گفتار پانزدهم: منشور جهانی طبیعت ۱۹۸۲                                                                                                       | ۴۰۹  |
| گفتار شانزدهم: کنوانسیون حمایت و توسعه محیط زیست دریایی منطقه کارائیب بزرگ                                                                  | ۴۱۶  |
| (کنوانسیون کارتاگنا) ۱۹۸۳                                                                                                                   | ۴۱۶  |
| گفتار هفدهم: پروتکل مربوط به نواحی خاص حفاظت شده و حیات وحش محیط زیست منطقه کارائیب بزرگ ۱۹۹۰                                               | ۴۲۲  |
| گفتار هجدهم: موافقتنامه در مورد حفاظت فکها در دریای وادن ۱۹۹۰                                                                               | ۴۲۹  |
| گفتار نوزدهم: پروتکل در مورد حفاظت محیط زیستی به معاهده قطب جنوب (پروتکل مادرید) ۱۹۹۱                                                       | ۴۳۳  |
| گفتار بیستم: بیانیه در مورد حمایت از محیط زیست قطب شمال ۱۹۹۱                                                                                | ۴۳۷  |
| گفتار بیست و یکم: موافقتنامه در مورد حفاظت آب بازسانان کوچک دریای شمال و بالتیک ۱۹۹۱ (توافقنامه اسکویاتر)                                   | ۴۴۰  |
| گفتار بیست و دوم: موافقتنامه حفاظت از جمعیت خفاش‌های اروپایی ۱۹۹۱                                                                           | ۴۴۳  |
| گفتار بیست و سوم: کنوانسیون حفاظت از محیط زیست دریایی اقیانوس اطلس شمال شرقی ۱۹۹۲                                                           | ۴۵۰  |
| گفتار بیست و چهارم: کنوانسیون تنوع زیستی ۱۹۹۲                                                                                               | ۴۵۳  |
| گفتار بیست و پنجم: تفاهم‌نامه در ارتباط با تدابیر حفاظتی برای دریای سیری ۱۹۹۳                                                               | ۴۶۱  |
| گفتار بیست و ششم: موافقتنامه ۱۹۹۴ لوساکا در مورد عملیات‌های اجرایی مشارکتی در جهت تجارت غیرقانونی گیاهان و جانوران وحشی (موافقتنامه لوساکا) | ۴۶۵  |
| گفتار بیست و هفتم: تفاهم‌نامه همکاری در مورد تدابیر حفاظتی در خصوص مرغ باران ۱۹۹۴                                                           | ۴۷۰  |
| گفتار بیست و هشتم: موافقتنامه ۱۹۹۵ راجع به حفاظت از ذخایر ماهیها                                                                            | ۴۷۲  |
| گفتار بیست و نهم: موافقتنامه حفاظت پرندگان آبی مهاجر آفریقایی-اوراسیایی ۱۹۹۵                                                                | ۴۷۷  |
| گفتار سی: موافقتنامه حفاظت از پرندگان آبی مهاجر اروپایی-آفریقایی ۱۹۹۹                                                                       | ۴۸۰  |
| گفتار سی و یکم: یادداشت تفاهم در ارتباط با تدابیر حفاظتی برای لاک‌پشته‌های دریایی در کناره اقیانوس اطلس در آفریقا ۱۹۹۹                      | ۴۸۲  |
| گفتار سی و دوم: یادداشت تفاهم در باب حفاظت و مدیریت جمعیت هوبره بزرگ در اروپای میانه                                                        | ۴۸۵  |
|                                                                                                                                             | ۲۰۰۰ |

|                                                                                                                        |          |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|
| گفتار سی و سوم: کنوانسیون حفاظت و مدیریت ذخایر ماهیان اقیانوس آرام مرکزی و غربی ۲۰۰۰                                   | ۴۸۸..... |
| گفتار سی و چهارم: موافقتنامه حفاظت از آب بازسانان دریای سیاه، مدیترانه و منطقه مجاور آناتلیک ۲۰۰۱                      | ۴۸۹..... |
| گفتار سی و پنجم: یادداشت تفاهم در مورد حفاظت و مدیریت لاک‌پشته‌های دریایی و زیستگاه آنها در هند و آسیای جنوب‌شرقی ۲۰۰۱ | ۴۹۰..... |
| گفتار سی و ششم: تفاهم‌نامه حفاظت و احیای گوزن بخارا ۲۰۰۲                                                               | ۴۹۲..... |
| گفتار سی و هفتم: یادداشت تفاهم و برنامه عمل در ارتباط با تدابیر حفاظتی برای مرغ خوش‌آواز آبی ۲۰۰۳                      | ۴۹۵..... |
| گفتار سی و هشتم: موافقت‌نامه در مورد حفاظت از مرغ دریایی و مرغ طوفان ۲۰۰۴                                              | ۴۹۷..... |
| گفتار سی و نهم: پیمان حفاظت از گوریل‌ها و زیستگاه آنها ۲۰۰۷                                                            | ۴۹۹..... |
| نتیجه‌گیری                                                                                                             | ۵۰۷..... |
| منابع                                                                                                                  | ۵۱۳..... |

## مقدمه

در باب خلقت و آفرینش، پژوهشهای بسیاری به عمل آمده و علما و دانشمندان همه علوم بشری در همه نقاط جهان تلاش کرده‌اند علیرغم تفاوت فرهنگها و تمدنها تفسیری واقعی و حقیقی و مقرون به صحت از آن ارائه دهند و در این مسیر از آموزه‌های پیامبران الهی و کتب مقدسشان استمساکت جسته‌اند از جمله استاد مکارم شیرازی از پژوهشگران برجسته علوم اسلامی با تدبر و تأمل در آیات ۵۴ سوره شریفه اعراف و ۹ تا ۱۲ سوره مبارکه فصلت قرآن کریم شش مرحله خلقت را به صورت زیر برشمرده‌اند که عبارتند از:

مرحله اول: آفرینش دنیا به صورت توده‌ای گاز

مرحله دوم: به جریختن در آمدن این توده‌ها حول محور توده اصلی و متراکم

مرحله سوم: آفرینش منظومه شمسی به ویژه کره مذاب خورشید و کره آبی زمین

مرحله چهارم: کاهش گرمای زمین در حد متعارف و بسترسازی برای آفرینش

دیگر موجودات ساکن در آن

مرحله پنجم: آفرینش پوشش گیاهی و درختان

مرحله ششم: تکمیل خلقت با آفرینش حیات وحش و انسان در این زیستکره

دست نخورده و بکر (<https://hawzah.net/fa/goharenab/view/>)، مراحل-

خلقت- از- منظر- قرآن- کریم- و - علم/ ۵۶۵۱۶- پایگاه اطلاع رسانی حوزه

۱۳/۵/۱۳۹۸). آنچه که در این طبقه‌بندی و مراحل ششگانه بیش از همه مشاهده

می‌شود هماهنگی میان مراحل آفرینش و بسترسازی هر یک از مراحل برای پدید

آمدن مراحل بعدی است که در نهایت به حیوانات و انسان ختم شده است و ثابت

می‌کند که به لحاظ نیاز انسان به بهره‌گیری از تنوع زیستی حیوانات قبل از انسان یا

همزمان با انسان خلق شده‌اند و این موضوع مسئولیت ما را در قبال حفاظت از حیات

وحش و حیوانات گوشزد می‌کند.

دانشمندان معتقدند که زمین پنج مرحله انقراض را از بدو خلقت تاکنون شاهد

بوده و ما اکنون در مرحله ششم انقراض موسوم به آنروپوسن هستیم و به طور قطع

انسان در از بین رفتن دایناسورهای عظیم‌الجثه در ۶۵ میلیون سال پیش هیچ نقشی نداشته چرا که اصلاً هنوز پا به عرصه حیات نگذاشته بود و مقدور نبود که با وجود دایناسورهای غول پیکری چون تی‌رکس - آریئوسراتوپس - براکیوپس - تاناکسراتوپس - ساکری سونوروم - داس پلینوسوروس - توروسوس - داینونیکوس - آنتی رویوس - تئوتوسورس - تیلنتی - آلبرتوسورس - سارکوفاکوس - تراتوفونیس - کوری آی - بیستاهیه ورسورسیلایی - ترنودون لونگی کپس - کارنوتورس - ساستری - براکیوآلتیتوراکس - نانوتیرانوس - لنسنیس - دایلوفسورس - وتریلی - انوترای - سراتوپس - زرینسولاریس - آمارگارسورس - کانوای - یوروباسورس - اولگری - پیناکوسورس - گرنگری - تیراناسورس - رکس - تاروسورس - باتار - اوی رابتوفیلوسراتوپس - برای سراتوپس - ایریدس - استگوسورس - استنوپس - آلوسورس - فراگیلیس - آمدنوسورس - لاسیکوس - جیرافاتایتین - برانکای - بروهاتکیوسوروس - آمفی سیلیاس - آرجنتینوسوروس - یورپاسوروس - آرژیروسوروس - پارالی تایتان - آنتاکتوسوروس - سورویوسایدون - براکیوسورس - سوپروس (موثقی، ۱۳۹۷، ص ۲۵ تا ۲۳) انسان کوچکترین شانس برای بقا داشته باشد اما در مرحله ششم انقراض مداخلات انسان بیشترین عامل انقراض گونه‌های متنوع حیات وحش در همه قاره‌های جهان است.

زیاده‌خواهی انسان‌ها موجب شده که زیستگاه حیات وحش تخریب شوند، حیات وحش به طرق مختلف در همه انواع آن و در همه قاره‌ها قاجاق شوند، بیماریهای مختلف دامن حیات وحش را چنگ زده و آنها را به سرعت زمینگیر می‌کند، جنگل‌ها به صورت غیرطبیعی و ارادی دستخوش آتش‌سوزی می‌شوند، تعارض منافع انسان با حیات وحش در حال افزایش است و تسلیحات، انسان را در این رقابت و جنگ نابرابر فاتح کرده است ضایعات پلاستیکی همه آبهای دریاها و اقیانوس‌ها و خشکی‌ها را در می‌نوردد که باز یافت آنها مدهای مدیدی طول می‌کشد و آلودگیهای متنوع زیست محیطی سرتاسر زیستکره را فرا گرفته است بیابانها به سرعت در حال پیشروی هستند و چرای دام به سبک باستانی شیوه رایج در میان

دامداران کشورهای کمتر توسعه یافته است از سوی دیگر انسان عامل اصلی انتشار گازهای گلخانه‌ای و تغییرات جهانی آب و هواست که همه موجودات کره زمین را متضرر ساخته و زمینهای کشاورزی به سرعت جایگزین جنگل‌های قدیمی می‌شوند و شکار به صورت نامحدود عرصه زندگی حیات وحش را تنگ کرده است، جمعیت جهان به سرعت در حال افزایش است و انسان‌ها مستأجرین جدید زیستگاههای حیات وحش شده و آنها را بی‌خانمان و آشیانه کرده‌اند، هم از میزان مواد غذایی کم شده و هم وابستگی برخی از حیوانات به برخی از گیاهان در حال انقراض موجودیت اینگونه را نیز زیر سوال برده است. شهرها به سرعت در حال افزایش‌اند و شهرنشینی شیوه غالب حیات در بسیاری از کشورها شده است در بسیاری از پارکهای ملی و جنگل‌ها و تالابها و مناطق حفاظت شده جاده‌های آسفالتی به دلایل مختلف در حال احداث هستند که موجب افزایش مرگ و میر حیات وحش به دلیل تصادف و گرسنگی شده است از سوی دیگر جنگل‌ها استمرار بقاء حیات وحش را به مخاطره انداخته و به دلایل گوناگون از میزان مهاجرت حیات وحش تا حد زیادی کاسته شده است یخهای قطب شمال و جنوب به سرعت در حال ذوب شدن هستند و خشکسالی‌ها در برخی از قاره‌ها خشک کرده‌اند و هر سال میلیون‌ها گسترده‌تر و ماندگارتر از قبل ظاهر می‌شوند و مطابق برخی از خرافات هنوز هم برخی از گونه‌های حیات وحش به خاطر مصارف دارویی کشته می‌شوند و در کل حیات وحش نتوانسته خود را با شرایط بحرانی موجود سازگار نمایند و یک‌به‌یک در حال حذف شدن برای همیشه می‌باشند و تنوع زیستی هر روز کم‌رنگ‌تر از قبل می‌شود.

به علت تغییرات اقلیمی و گرم‌تر شدن زمین اندازه برخی از حیوانات کوچکتر شده و در برخی از پستانداران به جای یکبار زاد و ولد طبیعی در سال دوبار اتفاق می‌افتد و خرسها زودتر از خواب زمستانی بیدار می‌شوند در حالی که هنوز غذایی در دسترس نیست و باید با گیاهان بدون پروتئین گذران عمر کنند. حتی تعدادی از گربه‌سانان بزرگ و کفتار و شغالها نیز زمان شکار را تغییر داده و شبها در تاریکی به شکار می‌روند و برخی از آنها نیز برای شکار حیوانات اهلی به دهکده‌ها و حاشیه

شهرها حمله می‌کنند و انسان‌ها را نیز به منوی غذایی خود افزوده‌اند. ممنوع‌خواری نیز رفتار جدیدی است که اخیراً در برخی از گونه‌های حیات وحش مشاهده شده و نرهای جوان و قوی هیکل به توله‌ها و پیرها حمله کرده و آنها را با بی‌رحمی کشته و می‌خورند. تصاویری که شبکه‌های زیست محیطی ماهواره‌ای نظیر نشنال جئوگرافیک ضبط کرده است نشان می‌دهد که برخی از گرگ‌ها عادت شکار خود را اندکی تغییر داده و همانند خرس‌های قهوه‌ای - خرس کودیاک و خرس گریزلی به شکار ماهیها می‌پردازند که کاملاً هم موفق عمل کرده و نیازهای غذایی خود را مرتفع می‌سازند. آنچه که امروزه به صورت یک فرضیه قطعی ثابت شده آن است که تمام اجزای طبیعت با هم در ارتباطند و حذف یکی به تدریج موجب انقراض دیگری را فراهم خواهد آورد.

همه موجودات قدرت سازگاری با شرایط بحرانی محیط زیست را ندارند و برخی از آنها اساساً در قفس و اسارت تولید مثل نمی‌کنند به همین نحو انتقال گونه‌های مهاجر از زیستگاهی به زیست‌گاه دیگر برای افزایش تعداد حیات وحش در معرض انقراض گاهی نتیجه‌ای نداشته و گونه‌های انتقال یافته خود به مهاجم تبدیل شده و حیات وحش بومی را نیز به طرق مختلف از بین می‌برند. در عمل سازمان‌های غیردولتی و بین‌المللی در تلاش هستند که به هر شکل ممکن به حفاظت از گونه‌های باقیمانده بپردازند و در برخی از موارد کاملاً موفق هم بوده‌اند اما روند نابودی در هزاره سوم و عصر کنونی (۲۰۲۱) سریعتر از روند نجات و تکثیر گونه‌های حیات وحش به پیش می‌تازد مگر آنکه شاهد تغییر رفتار مردم با حیوانات و حیات وحش باشیم. اساساً بیشترین منتفع‌تنوع زیستی، انسان و نسل‌های آینده است و کنوانسیون‌های بین‌المللی تصویب شده راجع به حیات وحش در صورتی رعایت خواهند شد که با اندکی حسن نیت از سوی کشورهای عضو و امضاء کننده توأم باشند. موفقیت جامعه بین‌المللی در تصویب کنوانسیون ۱۹۴۶ راجع به ممنوعیت صید نهنگ‌ها که موجب نجات نسل سلطان اقیانوس‌ها و دریاها شد ثابت می‌کند که زمان آن فرا رسیده که چنین تصمیمات جدی و توأم با حسن نیت باید در مورد دیگر

گونه‌های جانوری نیز در قالب کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی منعقد، امضاء و تصویب و اجرا شوند. البته امروزه در سایه آموزه‌های ارتباطی دانشگاه جهانی اینترنت سطح آگاهی‌های عمومی آنچنان افزایش یافته که شاهد وقوع رنسانس فکری هستیم اما تا همگانی شدن رفتار ملاطفت‌آمیز با حیات وحش فاصله بسیاری داریم که پیمودن آن زمان زیادی را می‌طلبد.

علم جانورشناسی توضیح می‌دهد که بقای حیوانات کاملاً وابسته به هم، به محیط زیست و زیستگاه و شکار و نحوه طبیعی تغذیه‌شان است و با از بین رفتن و یا کاهش منابع خاص غذایی نظیر گیاه بامبو، امید برای بقاء خرس پاندا، بیهوده است و یا با کاهش گرگها و کفتارها و لاشه‌خوارها عفونت و بیماری زیست همه گونه‌های حیات وحش را به مخاطره خواهد افکند. نکته‌ای که برخی از سازمان‌های بین‌المللی حامی طبیعت و حیات وحش از آن غافلند آن است که قبول و انجام تعهداتی را از کشورها خواهند درحالی‌که عامل اصلی نابودی حیات وحش برخی از مردم هستند که به جهت کسب درآمد بیشتر و ارتزاق و یا رفع گرسنگی نسل حیوانات را به سوی انقراض سوق می‌دهند. بدیهی است که در مقایسه با تشخیص اولویت حیات جانوری با حیات انسانی، حیات بشری ارجح خواهد بود اما با اطمینان و یقین کامل می‌توان گفت که استمرار حیات بشری منوط به بقای نسل حیوانات و حیات وحش است و تنوع زیستی و پیوند گونه‌ها با یکدیگر لازمه وجود یک اکوسیستم طبیعی و ماندگار است. بدین ترتیب اگر ممنوعیت شکار گونه‌های مختلف حیات وحش در معرض انقراض قابل قبول و توجیه باشد فلذا در مورد ممنوعیت شکار دیگر گونه‌ها این امر نه تنها کمکی به حفاظت از آنها نخواهد کرد بلکه ممکن است که به علت تکثیر تعداد این گونه‌ها شاهد ظهور انواع باکتریها و ویروس‌های ناشناخته جانوری باشیم که علم دامپزشکی برای آنها درمانی سراغ ندارد. آنچه که بیشترین معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی در خصوص حفاظت از حیات وحش متذکر می‌شوند دو تعهد حفاظت از جانوران و بهره‌برداری و شکار و صید مسئولانه و محدود از آنهاست که تجربه واگذاری شکارگاههای عمومی به فرق‌های شخصی بهترین روش

برای یک حفاظت جدی و قابل قبول از حیات وحش است و قرار نیست و نباید سنت قدیمی، مشروع و قانونی شکار به دلیل ممنوعیت دائمی شکار برچیده شود.

پس همانطوری که هنری دیوید تورو گفته است «حفظ جهان تنها با حفظ طبیعت وحش ممکن است» (جسنا، ۱۳۸۸، ص ۱۱۵) و اگر بپذیریم که حق بر محیط زیست سالم که جزو نسل سوم حقوق بشر موسوم به حقوق جمعی و همبستگی و توسعه پایدار است در ذات خود حفاظت از طبیعت و حیات وحش را می‌طلبد می‌توان نتیجه گرفت که بقای تنوع زیستی و ماندگاری نسل حیوانات و حیات وحش در واقع بهترین بازوی حمایت از حقوق بشر در مفهوم جدید و مرفی آن است با این وصف شاید حیات وحش در استمرار بقای خود به کمک انسان‌ها نیازی نداشته باشد اما انسان‌ها به نوعی آفریده شده‌اند که متکی به طبیعت و حیات وحش و ارتباط پیچیده و سودمند آنها با خود هستند. در نتیجه می‌توان گفت که حفاظت از حیات وحش مقدمه حمایت از حقوق بشر است و به همین دلیل ساده و منطقی همانطور که در موضوع حقوق بشر هیچ قصور و تعدی قابل قبول نیست در باب حفاظت از حیات وحش نیز باید با جدیت و قاطعیت گام برداشت در غیر این صورت هر روز باید گونه‌های متنوع حیات وحش را به لیست قرمز جانوران انقراض یافته، در معرض انقراض - آسیب‌پذیر - کمیاب - نامشخص - ناکافی - تهدید شده و تهدید شده تجاری افزود. رفتار انسان امروزی با حیات وحش به گونه‌ای شبیه رفتار شهروندان رومی با بردگان خود است همانطور که آنها برای بردگان خود کوچکترین حقی قائل نبودند انسان کنونی نیز مشابه همان رفتار را با حیات وحش دارد با زیستگاهشان را از بین برده و با آنها را به دلایل مختلف شکار می‌کند و دست آخر نیز از آنها در سیرکها و خیابان‌های پر جمعیت سوءاستفاده می‌نماید. هیچ حیوانی از اسارت و زندگی در قفس راضی نیست اما سلامت و رفاه حیات وحش برای انسان امروزی ارزشی ندارد. اصولاً حیوانات با ساعت بیولوژیک خود زندگی می‌کنند و به محض تاریک شدن هوا نیاز به خواب و استراحت دارند اما این سعادت فقط مختص حیوانات آزاد و رها در طبیعت است و حیات وحش در غل و زنجیر از

این موهبت بی‌نصیب است در حالی که هموعانش در جنگل‌ها چرت زده و در خوابند آنها باید تا ساعت دو نیمه شب برای تفریح مردم اعمال و رفتارهای متهورانه‌ای را انجام دهند که خوشایندشان نیست اما مجبورند و گرنه کشته می‌شوند. حتی آن دسته از اشخاصی که ادعای علاقه به حیات وحش را دارند و یا حیوان دست‌آموز خانگی مانند سگ و گربه نگهداری می‌کنند با نقض حقوق حیوانات آنها را به دلایل مختلف و صرفاً به لحاظ منافع خود عقیم کرده و از تولید مثل و رفتارهای متعارف جنسی محروم می‌کنند که این گونه اقدامات به طور قطع نسل‌کشی و ژنوساید تدریجی، مخفی و آرام حیات وحش محسوب می‌شود اما قوانین بسیاری از کشورها در این مورد مصوبه‌ای ندارد و به آن اهمیت نمی‌دهند. دیدن صحنه‌هایی نظیر کشتن روباه خاکستری بدلیل پوست نرم و سلاخی آنها از صحنه‌های متعارف در قاچاق حیات وحش است و یا کشتن کرگدن به دلیل مصارف طبی شاخ آن که از نظر علم پزشکی اثبات نشده و صرفاً مبتنی بر خرافات ساخته و پرداخته دلالان و واسطه‌هاست از تصاویر رایج شبکه‌های ماهواره‌ای است.

نزدیک به ۱۸۰ سال قبل به خاطر آنکه زمین‌های سرخیز و غنی سرخپوستان را از تصرفشان در آورند نزدیک به ۶۰ میلیون گاو میش وحشی بوفالو را با تفنگهای مشهور وینچستر و کارابین کشته و قتل عام کردند تا با از بین بردن آنها سرخپوستان مبارز و ساکن را با گرسنه نگهداشتن تضعیف و نابود سازند و در این ماموریت کاملاً هم موفق بودند پس نباید تعجب کنیم که بشنویم شاید روزی برسد که آرزوی همه حیوانات اعم از اهلی و وحشی انقراض نسل و حیات این موجود دو پا باشد تا بلکه رنج‌های حیوانات و حیات وحش پایان پذیرد. ما خالق جهان و حیات وحش نیستیم و حق نداریم که به جز مصارف غذایی ضروری و دفاع از خود در برابر حمله حیوانات درنده و وحشی حیوانی را از بین ببریم و خوشبختانه حیات وحش به دلیل داشتن حس ششم ترجیح می‌دهند با انسان مواجه نشوند و یا از وی فاصله گرفته و فرار کنند. با این وصف لازم است به باز تعریف مجددی از رابطه خود با حیوانات و حقوق آنها بپردازیم و با حسن نیت و ملاحظت با حیوانات و حیات وحش رفتار کنیم.

حیوانات بنا به غریزه خود رفتار می‌کنند و کوچکترین روحیه طمع‌کاری و ستم‌کاری مانند انسان را ندارند بنابراین ما حق نداریم که خود را برتر از آنها احتساب کرده و با آنها رفتار بی‌رحمانه و شقاوت آمیزی داشته باشیم.

در مباحث بعدی کتاب به اهمیت حیات وحش و تنوع زیستی خواهیم پرداخت و سپس دلایل انقراض حیوانات را بر خواهیم شمرد و به ذکر و تشریح کنوانسیون‌هایی که درباره حفاظت از حیات وحش است مبادرت خواهیم ورزید و در آخر ارزیابی دقیقی از آثار و نتایج مترتب بر امضاء و تصویب این موافقت‌نامه‌های بین‌المللی خواهیم داشت. نباید فراموش کنیم که حیوانات قبل از ما پا به این جهان و این حیات گذاشته‌اند و در سلسله مراتب خلقت آنها از ارزش والایی نزد پروردگار مهربان برخوردارند و قرار نیست که با ظهور انسان، نسل آنها منقرض شود. این موجودات در کنار ما و همراه ما هستند نه مقابل ما و دشمن ما. پس باید نگرش‌های خود را نسبت به موهبت حیات وحش که با ما آورده تنوع زیستی است تغییر دهیم و زندگی را برای خودمان و دیگر موجودات خوشایند سازیم بنابراین برای حفاظت از حیات وحش باید یک گام به عقب برداشته و اساساً از زمینه‌ها و بستریهای زندگی حیوانات نظیر زیستگاه- غذای کافی و آب سالم مراقبت به عمل آوریم. کتاب حاضر تلاش دارد نگاه جامعی به موضوع حفاظت از محیط زیست از منظر حقوق بین‌الملل داشته باشد و مصوبات بین‌المللی راجع به حیات وحش را یکجا معرفی و مورد بحث قرار دهد. این مختصر در چندین گفتار تحقیق و نوشته شده است و با مفاهیم مقدماتی نظیر حیات وحش و تنوع زیستی آشنا می‌شویم و سپس به اهمیت بقاء حیات وحش پرداخته و دلایل حفاظت از تنوع زیستی را بر می‌شماریم. آنگاه اشاره‌ای گذرا به حقوق ذاتی و طبیعی حیات وحش خواهیم داشت و آغاز عصر جدیدی در انقراض جانوران و حیوانات را تشریح خواهیم نمود.

در گفتارهای بعدی با اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت آشنا شده و یافته‌های آنها را بررسی می‌کنیم و در لیست قرمز با هشت رده جانوران انقراض یافته- در معرض انقراض- آسیب‌پذیر- کمیاب- نامشخص- ناکافی- تهدید شده و تهدید

شده تجاری آشنا می شویم. سپس دلایل اصلی انقراض حیات وحش را بر شمرده از جمله نابودی قلمرو حیات و زیستگاه- قاچاق حیوانات به فجیع ترین شکل موجود- گسترش بیماریها- نابودی جنگل ها با آتش، تعارض منافع انسان و حیوان- رهاسازی حجم عظیمی از ضایعات پلاستیکی در خشکی ها و آبها- تنوع آلودگیها در قلمرو حیات وحش- گسترش باورنکردنی صحرایی و بیابانها- افزایش دامها و دامداری سنتی و چرای بیش از ظرفیت، تغییرات اقلیمی، افزایش زمینهای زیر کشت، شکار نامحدود و همه جانبه، انفجار جمعیت دنیا در برخی از قاره ها، کاهش مواد غذایی و وابستگی برخی از حیوانات به برخی از گیاهان، افزایش شهرهای پرجمعیت و شهرک نشینی و رونق فرهنگ مصرف- احداث جاده در مسیر حرکت حیات وحش و قلمرو زیستگاه آنها، افزایش مناقشات میان گروههای انسانی و دولتها، کاهش و توقف مهاجرت حیات وحش- ذوب شدن یخهای قطب شمال و جنوب، وقوع خشکسالیهای مکرر- ترویج خرافات راجع به مصارف دارویی برخی از حیوانات وحشی و عدم سازگاری با شرایط بحرانی و در نهایت با تدابیر حفاظت از حیات وحش آشنا می شویم و به بیان حمایت حقوقی از حیات وحش می پردازیم و سپس به معرفی کنوانسیون های حفاظت از حیات وحش و ساز و کارهای اجرایی آن مبادرت ورزیده و به ترتیب سال تصویب آنها را ارزیابی می کنیم و به بیان نتایج بدست آمده و افق های پیش رو حفاظت از حیات وحش خواهیم پرداخت.

بدیهی است که تحقیق فوق با توجه به منابع موجود انجام گرفته و قطعاً همانند تمام دست نوشته های بشری کاستی هایی در آن مشاهده خواهد شد. اهتمام مؤلف آن بوده که مطالب گفته شده در ارتباط با یکدیگر چیده شوند تا تصویری قابل قبول از چالشهای حقوق حیوانات و همکاریهای بین المللی در زمینه حفاظت از تنوع زیستی و بقاء حیات وحش به خوانندگان فرهیخته ارائه گردد. امید است نگارش این اثر بتواند زمینه توجه بیشتر ملل جهان را به موضوع حفاظت از حیات وحش فراهم آورد.